

[dokumenty-08] Dvacet pět let matematické olympiády v Československu

Břetislav Novák; Jaroslav Morávek

Vzpomínka na Matematickou olympiádu

In: Jozef Moravčík (editor); Jan Vyšín (editor): [dokumenty-08] Dvacet pět let matematické olympiády v Československu.

~~Terms of use:~~ Praha: Ústřední výbor matematické olympiády, 1976. pp. 55–57.

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/405339>

provides access to digitized documents strictly for personal use.

Each copy of any part of this document must contain these

Terms of use.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project DML-CZ: *The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

VZPOMÍNKA NA MATEMATICKOU OLYMPIÁDU

BŘETISLAV NOVÁK A JAROSLAV MORÁVEK

V době, kdy již probíhal první ročník MO, jsme oba počítali obsahy ploch a objemy těles různých geometrických útvarů a potýkali se s trojčlenkou a úpravou algebraických výrazů. Na chrudimskou jedenáctiletku jsme sice přišli s jistým časovým odstupem, ale oba již jako známí počtáři (zejména v představách strýců, tet a známých), sami pak pyšní na to, že nám nejsou cizí taje derivování a integrování — prostě ve vyšší matematice jsme se cítili již jako doma.

Našim profesorům S. Novotnému a J. Hamerníkovi připadl nelehký úkol — přesvědčit nás, že naše počty a matematika jsou různé věci. S odstupem času vidíme zřetelně, jak to muselo být nesnadné obrátit nás z víry „Vojtěcha Jana“ na „víru Vojtěcha Jarníka“. Abychom však byli spravedliví, uveďme, že oba naši vyučující měli velmi účinného pomocníka — matematickou olympiádu, která nás někdy velmi tvrdě ztratou bodů v prvním kole poučila, co pravá matematika vyžaduje.

Řada jmen studentů chrudimské jedenáctiletky, která najdete mezi vítězi i úspěšnými řešiteli při listování ročenkami MO, svědčí jasně o tom, že díky profesorům S. Novotnému a J. Hamerníkovi (a také díky tradici, kterou v Chrudimi založil nedávno zesnulý prof. J. Langpaul) vzešla z východočeských Athén početná skupina mladých lidí, kterým láska k matematice zůstala trvalou nemocí po celý život. Málo je třeba známo, že pod

vedením prof. S. Novotného probíhala na chrudimské jedenáctiletce místní miniolympiáda, která zachytila zájemce, kteří si na velkou olympiádu ještě netroufali.

Když jsme se proboujvali do krajského kola v Pardubicích, seznámili jsme se s neúnavným propagátorem matematiky a MO v bývalém Pardubickém kraji, prof. J. Honzákem, dlouholetým předsedou KV MO. Byl to tak řečeno matematik tělem i duší, který snad ještě více než matematiku miloval fyziku, více než fyziku královskou hru šachy — a více než šachy opět matematiku. Věnoval nám oběma (i řadě jiných středoškolských studentů) mnoho času, zval nás k sobě do bytu, rozebíral s námi naše řešení úloh olympiády — prostě staral se o nás. Nebylo řídkým zjevem, že jsme od něho dostali zásilku knih jakožto dar KV MO. Dodnes máme však podezření, že značná část z nich byl jeho osobní dárek. Při každém setkání nás častoval problémy, jako např.: Buď dán trojúhelník ABC a tři čísla p, q, r . Na přímkách AB, BC, CA určíme body C', A', B' tak, aby jejich dělicí poměr k dvojicím bodů $(A, B), (B, C)$ a (C, A) byl po řadě p, q, r . Úloha záležela v určení poměru obsahů ploch trojúhelníků ABC a $A'B'C'$. Když jeden z nás přinesl v krátké době analytické řešení, narazil na zasmušilou tvář profesora Honzáka: „Ale já jsem chtěl syntetické řešení.“

Stalo se též, že jeden z nás odevzdal v prvním kole řešení úlohy, které bylo sice po věcné stránce v naprostém pořádku, avšak bylo těžkopádné tím, že se v něm vyšetřovalo velmi mnoho zvláštních případů, z nichž mnohé bylo možné vyšetřovat společně. Důsledkem této nešikovnosti pak bylo jedenáct stránek rukopisu, které si popis řešení vyžádal. Při pozdějším setkání se studentem řekl prof. Honzák zpola vyčítavě: „Ty jsi mi ale

hochu dal; já mám 50 haléřů za opravu jedné úlohy; ale máš to dobré.“*)

Též příslušníci starší generace rádi vzpomínají na prof. Honzáka, působícího před válkou na pardubické reálce. Tehdy se běžně stávalo, že profesor Honzák pozval do kavárny studenta, kterého náhodou potkal na ulici během své procházky, zaplatil mu občerstvení a hrál s ním šachy. Jestliže student partii vyhrál (což se ovšem nestávalo často), vyzval jej prof. Honzák k měření sil ve školním předmětu, např. ve fyzice, a student nemohl odmítnout. V tomto souboji byl ovšem již student poražen, z čehož měl prof. Honzák téměř dětsky upřímnou radost: „Vidíte, hochu, v šachách jste mne porazil, ale ve fyzice jsem porazil já vás.“

Ještě mnoho veselých příhod by bylo možné vyprávět o tomto přísném, ale současně velmi lidském učiteli. Např. jeden z nás byl svědkem toho, jak prof. Honzák na krajském soustředění předložil olympionikům za domácí úlohu slavnou Fermatovu hypotézu.

K dokreslení lidského profilu prof. Honzáka uvedme na závěr jeden jeho výrok nutící k zamyšlení. Když se kdosi tázal na konci školního roku, zda se bude konat schůze KV MO, odpověděl prof. Honzák: „Poslední schůze byla v listopadu, od té doby jsem žádnou další nesvolal. Já nerad schůze svolávám — dělám raději všechno sám.“

*) Dnes už je tento povzdech prof. Honzáka neaktuální: dnes opravují učitelé žákovská řešení zdarma — z pouhého nadšení pro věc.